

PUŠTALSKO ZEMLJIŠKO GOSPOSTVO IN NJEGOVA POSEST ZNOTRAJ LOŠKEGA TERITORIALNEGA GOSPOSTVA V ČASU REKTIFIKACIJE

V tako monolitnem freisinškem loškem gospostvu so se sčasoma pojavile določene razpoke. Obe dolini — Poljanska in Selška, sta sicer ostali v jedru prav malo načeti, pač pa je bilo huje na Sorškem polju. Tod se je freisinška posest že zelo zgodaj kar močno drobila. Proces razkrajanja se je krepil posebno v prvih stoletjih novega veka.

Med najmočnejšimi gospodi, ki so se vgnezdili v neposrednem jedru loškega gospostva — Škofje Loke, so bili puštalski gospodje, ki so vznemirjali freisinško gospostvo iz najneposrednejše bližine. S puštalskimi gospodi je imel freisinški škof stoletne težave. Položaj se je nekoliko umiril šele, ko so postali 1696 lastniki puštalskega gospostva podjetni Oblaki,¹ ki so se kot plemiči preimenovali v Wolkensperge. Ti so se v kratkih desetletjih gospodarsko neverjetno dvignili. Na veliko so trgovali ne samo z železom in platnom, pač pa so istočasno kopicili tudi razna gospostva, ki so jih deloma odprodajali dalje. Tako je npr. Marko Oblak kupil v začetku 18. stol. postojnsko gospostvo in Šneberk pri Ložu; Šneberk je še istega leta odprodal, toda njegov trgovsko izobraženi sin Franc Janez se je spet močno opomogel. Postojnsko gospostvo je sicer 1722 prodal, kupil pa je gospostva Ponoviče, Lubek, graščino Na Bregu in Ribče pri Lazah. Premalo premišljene obsežne kupčije so pa Puštalca gnale v dolgove in začelo se je gospodarsko nazadovanje.²

Ob nakupu puštalskega gospostva so Oblaki postali lastniki obsežne posesti, kot kaže urbar iz 1696, ki ga je sestavil ob prodaji dotakratni lastnik Ernest Ferdinand, baron pl. Apfaltre. Puštalsko gospostvo je tedaj zajemalo predvsem posest znotraj meja teritorialnega loškega gospostva. Tako so postali Oblaki lastniki 1 hube v Hosti, 1 hube v Žabnici, 2 hub na Godešču, 1 hube v Gorenji vasi na Sorškem polju ter 1 hube v Fojkah v bližini Sv. Ožbalta. V samem Puštalu jim je pripadalo 35 kajž. — Zunaj meja loškega teritorialnega gospostva so pa Oblaki pridobili še 1 celo in 2 polovični hubi v Podreči, pa 5 večinoma na četrtnine zdrobljenih hub v Podbrdu in Senadolah.³

Posestno stanje puštalskega gospostva je doživljalo v naslednjih desetletjih marsikatero spremembo. Do srede 18. stol. je puštalska posest pridružila na loških tleh stari lastnini še nekaj ozemlja. Med najpomembnejšo pridobitev sodi celotno naselje Vincarje s petimi grunti in dva grunta v Zmincu na Poljanskem.⁴

Navzlic tej pridobitvi pa vendar velja, da je bilo puštalsko gospostvo sredi 18. stol. daleč od svojega viška. Gospodarskemu dvigu v prvih desetletjih 18. stol. je namreč sledilo dolgo obdobje, ki je bilo manj uspešno in ki je vodilo vse bolj v smer razkrajanja. Gospodarski dvig in padec Puštalcev bi bil vreden obsežne znanstvene obdelave, mi se pa v tem članku omejujemo samo

na obravnavo puštalskega gospostva med rektifikacijo in še to samo, kolikor je bila posest znotraj loškega teritorialnega gospostva.

Članek sloni predvsem na Bek. Tab., v katerih najdemo vse ustrezne osnovne podatke; od teh so nekateri prevzeti v RDA. Bek. Tab. so torej vsebinsko izredno bogate. V viru naletimo na dva datuma. Skoraj na koncu srečamo z rdečim pečatom opremljen datum 7. 10. 1748, zraven njega pa je podpisan puštalski oskrbnik Anton Gabrovšek. Nekaj listov pred tem podpisom najdemo datum 22. 11. 1750, ob katerem je podpisan nadkomisar Julij Andrej pl. Bucelleni; končna redakcija našega vira je nastala v Ljubljani in je torej dobila končno potrdilo dežele.

Osnovni podatki našega vira zajemajo seznam gosposočinskih podložnikov. Pri vsakem podložniku kaže vrsta navedb na njegov gospodarski položaj. Vsaka parcela je označena s svojim imenom. Pri sleherni njivi je dodana količina posevka, prav tako pa tudi podatek, koliko vrže žetev. Pri travnikih ni omenjena samo kakovost klaje (sladka, kisl), pač pa je v voznjah izražena tudi količina sena in otave. Iz navedb za gozdove izvemo, kakšne pravice ima posamezna enota do gozdnih površin, kje leže ti gozdovi, kaj in koliko je moč dobiti iz gozdov; na tem mestu je zase omenjena količina drv, pa grmičevja in listja, kar vse je bilo moč spraviti na posamezne domove v enem letu. Na koncu vsake enote, ki obsega praviloma ustrezno naselje, naletimo na vrsto splošnih podatkov, ki so značilni za gospodarsko življenje tega kraja. Pri splošnih podatkih je treba upoštevati, da pritegujejo Bek. Tab. pri setvenih navedbah ljubljanski, pri pridelkih pa lokalni mernik, ki je bil večji od loškega, a ni bil enak v vseh naseljih, ki so spadala pod puštalsko gospostvo. Medtem ko je držal loški gosposočinski mernik le kakih 20,4 litra,⁵ so bile mere puštalskega gospostva občutno večje. V skladu z našim virom je bil puštalski mernik v splošnem za 1/64 večji od starega ljubljanskega mernika, ki je držal kakih 27 litrov;⁶ kar za 1/32 je bil pa večji mernik pri puštalski posesti v Žabnici, na Godešču in v Gorenji vasi, medtem ko je v Fojkah v območju Sv. Ožbalta držal celo za 3/64 več od ljubljanskega.

Med podložniki, ki jih pritegujem v članek, sta omenjena kot prva posestnika v Fojkah; gre za posest, ki je obsegala ob nakupu 1696 cel grunt, a se je do srede 18. stol. razdelila v dva dela. Manjši del, ki je zajemal samo tretjino hube, je zadržala rodbina Hribernik, ki jo omenja prodajna pogodba iz 1696 kot posestnika na celotnem gruntu. Kmetiji 2/3 in 1/3 sta označeni v našem viru s tekočo številko 7 in 8 in sta naslonjeni na vas Podreče, kjer omenja vir iz 1750 šest posestnikov s tekočimi številkami 1—6. Oba kmeta sta uživala posest dosmrtno po zakupnem pravu. Polje je bilo prej slabo kot dobro; pri manjši kmetiji je ležala npr. neka parcela že tri leta v pustoti. Ajde zaradi nevarnosti slane sploh nista gojila. Žito je sicer vrglo 2 1/2-kratno setev, toda kmeta sta sejala večinoma le oves in prav malo pšenice in rži; tudi lan je slabo uspeval. Poljski pridelki za trg skoraj niso prišli v poštev. Sena in otave sta nakosila za 4 oziroma 2 1/2 voz in sicer polovico sladke, polovico kisle kakovosti. Živino sta pasla deloma v grmičevju, deloma na pospravljenih njivah. Bukov in hojkov gozd je ležal v oddaljenosti 1/4 do 1/2 ure; iz gozda sta spravila letno po 25 oziroma 15 voz kurjave v vrednosti po 5 krc. za peljaj.

Fojkam sledi v viru vas Vincarje, ki je štela pet gruntov. Njihova gospodarska moč je bila kaj različna. Sicer so imeli vsi vincarški grunti zemljo v bližini, saj je znašala razdalja med domačijo in gozdovi največ 3/4 ure. Toda število njivskih parcel je bilo zelo neenotno; razpon se je gibal med 12 in 23.

Tudi pridelek je bil kaj različen; ajdo so npr. gojili vsi vincarški gruntarji, vendar se je gibalo razmerje glede količine posevka med 10 in 6 merniki. Pridelek v žitu je vrgel upoštevajoč tudi setev $2\frac{1}{2}$ -kratno količino posevka, medtem ko je ajda rodila $3\frac{1}{2}$ -kratno. Njive so obdelovali z dvovprego in niso bile najboljše kakovosti. Lan so gojili za lastno uporabo in tudi za prodajo na bližnjem trgu v Škofji Loki. Tudi košnja je vrgla različno količino pri posameznih kmetijah. Medtem ko je najmočnejši kmet pripeljal letno domov pet voz sladke krme, je na njegove sosedne odpadlo le po $2\frac{1}{2}$ do $4\frac{1}{2}$ voz klaje. Živino so pasli na pripadajočem grmičevju. Izrazito razliko med posameznimi grunti srečamo tudi pri njihovih gozdovih. Medtem ko je npr. grunt Andreja Šifrerja dobil letno iz gozda 22 voženj drv v vrednosti po $4\frac{1}{2}$ krc. za vožnjo in 6 voženj listja v vrednosti po $3\frac{1}{2}$ krc. za vožnjo, je npr. Valentin Kerlin spravil letno domov kar 30 voženj kurjave po 6 krc., 10 voženj grmičevja po $4\frac{1}{2}$ krc. in 30 voženj listja po $3\frac{1}{2}$ krc. za vožnjo. Kmetije so vsi vincarški podložniki uživali dosmrtno po zakupnem pravu.

Naš vir povezuje vincarške grunte z dvema gruntoma v Zmincu in ju označuje s tekočima števkama 6 in 7; na celoto meri tudi naslov: vas Zminc v vincarskem uradu.⁷ Oba grunta sta podložnika uživala v dosmrtnem zakupu. Vsakemu je pripadal tudi sadni vrt. Gospodarsko sta bila različno močna. Lega kmetij ni bila najboljša; polje je ležalo v senci, bilo je izpostavljeno slani, pa tudi voda je delala škodo. Mimo drugih žit sta podložnika sejala tudi ajdo. Kot v Vincarjih naj bi žetev tudi v Zmincu vrgla $2\frac{1}{2}$ -kratno setev, le ajda naj bi vrnila $3\frac{1}{2}$ kratni posevek. Gojila sta sicer tudi lan, a ga nista pridelala dovolj niti za lastne potrebe. Pač pa so jima travniki vrgli klajo tudi za prodajo. Pašo sta imela s sosedi v skupnem uživanju. Gozd se je razprostiral v območju kmetij do pol ure hoda daleč. Imela sta ga deloma v skupnem uživanju s sosedi; vir omenja v tej zvezi bukev, hrast in jelko. Sicer pa nista bili kmetiji gospodarsko enako močni. Medtem ko je prvi kmet spravil letno iz gozda po 16 voženj drv v vrednosti po 6 krc., pa 8 voženj hoste po $4\frac{1}{2}$ krc. za vožnjo ter 5 voženj listja po $3\frac{1}{2}$ krc., je drugi kmet mogel pripeljati domov v istem razdobju le 10 voz drv in komaj 6 voz listja, kar mu ni zadostovalo za njegove potrebe in je moral letno ustrezne količine dokupovati.

Kot je skupina teh sedmih gruntov razporejena v dve močno odmaknjeni naselji, navaja naš vir tekoče oštevilčeno skupino petih gruntov, ki so še bolj oddaljeni med seboj.

Na prvem mestu je omenjen grunt v Hosti. Na gruntu je stanoval tudi gostač skupno z dninarjem; na račun činža (pravde) je gostač plačeval gospostvu letno po 6 gld. nemške veljave. Gruntar je užival posest dosmrtno po zakupnem pravu. Poleg poslopja je ležal vrt. Njive so bile razporejene na ravnem v petih kompleksih; obdeloval jih je z dvovprego. Mimo žita je gojil tudi lan, vendar v manjših količinah; ker je bilo predenje močno razvito, je moral predivo kupovati na Koroškem. Njive so mu vrgle v splošnem trikratni posevek, pač pa je našel ajde, ki jo je posejal po 12 mernikov, štirikratno količino. Presežek je bilo moč prodati na bližnjem trgu v Škofji Loki. Na travnikih je nakosil $13\frac{1}{2}$ enovprežnih voz sena oziroma otave. Pašo je imel v Hrastnici skupno z Ločani. Iz bukovih in jelkovih gozdov, ki so ležali do pol ure hoda, je letno spravil domov po deset voz predvsem grmičevja in prav toliko voz listja — zadnjega v vrednosti po $3\frac{1}{2}$ krc. Zaradi premajhnih količin je moral kurjavo dokupovati.

Drugi grunt je ležal v Žabnici; posestnica ga je uživala dosmrtno po zakupnem pravu. Z gruntom je bil združen vrt, kjer so gojili tudi krmo za prašiče. Njive so ležale na ravnem, največ v Ledinah in v Zemlji; vir toži, da so bile peščene in kamnite. Polje so obdelovali z dvovprego. Pri setvi je rž prevladovala nad pšenico; do 15 mernikov so posejali tudi ajde kot strnišni posevek. Žetev je vrgla trikratno seme, le ajda je rodila štirikratno setev. Za prodajo je prihajal v poštevi trg v bližnji Škofji Loki. Travniki naj bi vrgli 3 1/2 enovprežnih voz klaje; z naknadnim pripisom so količino dvignili v 4 1/2 voz. Gozdne parcele so ležale v oddaljenosti do tričetr ure. Letno je bilo moč spraviti domov po 15 voz grmičevja v vrednosti po 4 1/2 krc. ter voz listja in praproti za steljo, kar ocenjuje vir po 3 1/2 krc. za voz. Kurjava in stavbni les za potrebe nista zadostovala in je morala posestnica ustrezno gradivo dokupovati.

Sledita dva grunta na Godešču, ki ga imenuje vir z nemškim in slovenskim imenom.⁸ Iz podrobnih podatkov je razvidno, da grunta, ki sta ju uživala posestnika dosmrtno po zakupnem pravu, nista bila enako trdna. Brez ozira na to, da je le drugemu pripadal tudi vrt za gojitev prašičje krme, se kaže, upoštevajoč količino posevka, razlika med gruntom glede obsega njiv; drugi grunt je npr. posejal letno po 13 mernikov ajde, medtem ko naj bi na prvega odpadlo le 10 mernikov. Njive so ležale na ravnem in so bile peščene; obdelovala sta jih z dvovprego. Sejala sta več rži kot pšenice. Po osnovnem podatku naj bi žetev vrgla le dvojno količino posevka, kar je pa v viru popravljeno v razmerje 1 : 3; pač pa je ajda dala štirikraten pridelek. Presežek je bilo moč prodati na trgu v tričetr ure oddaljeni Škofji Loki. Podložnika sta gojila tudi lan v količini, ki je zadostovala za domače potrebe; spričo močno razvitega tkalstva sta pa prejo uvažala iz Koroške. Polju in razmeroma skromnim travnikom je delala škodo voda, ki je odnašala zemljo. Gozd je obsegal v glavnem bukev. Prvi podložnik je užival gozdne parcele v območju do pol ure daleč; letno je spravil domov po 30 voz grmičevja v vrednosti do 4 1/2 krc. za peljaj. Količina mu ni zadostovala in je moral drva dokupovati. Drugi podložnik je bil v ugodnejšem položaju; gozd mu je segal do ene ure daleč, iz njega je pa spravil na dom letno 30 voz lesa v vrednosti 6 krc. za vožnjo.

Kot zadnji sledi v tej skupini grunt v Gorenji vasi na Sorškem polju, ki so ga deloma bremenile tudi obveznosti do goričanskega gospostva. Podložnik je užival kmetijo dosmrtno po zakupnem pravu. Na kmetiji je bil naseljen tudi gostač, ki ga je vezala pravda (činž) do loškega gospostva v višini 1 gld. 12 krc. letno. Med gruntu pripadajočimi parcelami je omenjen vrtič, kjer je kmet gojil krmo za prašiče, pa parcela, ki je ležala že tri leta neobdelana. Sicer je pa tudi tu delala škodo voda, saj je pogosto ne samo poplavljala, pač pa je tudi odnašala zemljo. Žitni pridelek je v srednjih letih vrgel 3 1/2 kratno količino posevka, le ajda je rodila štirikratno setev. Lan je sejal podložnik za domače potrebe. Travniki so vrgli 5 1/6 enovprežnih voz sena in otave; podatek je bil naknadno popravljen v 6 1/6. Gruntu so pripadali določeni deleži v hrastovem in bukovem gozdu, toda v omejeni količini, saj omenja vir, da je dobil iz gozda le 5 voženj stelje v vrednosti po 3 1/2 krc. Spričo omejitev v korist goričanskega gospostva pa je podložnika vezala še določena dolžnost do tega gospoda, saj je moral letno opravljati tri dni ročne tlake, pa tri s konjem, vrh tega pa še plačevati leto za letom po 14 krc.

Pod posebnim naslovom so zajeti kajžarji.⁹ Seznam vsebuje 25 imen. Pri 11 primerih njihov poklic ni omenjen. Sicer pa se je ukvarjalo največ kajžarjev s tkanjem platna; med njimi so štirje kajžarji klasificirani kot kmečki

tkalci. Mimo teh srečamo še 3 kmečke krojače, 3 usnjarje, 2 kmečka čevljarja, pa po enega mesarja, kmečkega kramarja in kmetico. Veliki večini je pripadala kajža in zraven nje vrtič oziroma zelnik. Pač pa izstopajo med njimi trije po gospodarskem položaju. Pod tek. št. 17 je omenjena brez označbe poklica Špela Degarinka, ki ji je mimo kajže pripadala zraven poslopja še njiva, na kateri je letno posejala en mernik rži; razen tega je uživala travnik, ki je vrgel letno kake $\frac{3}{4}$ peljaja sladke klaje. Prav tako ni označen poklic pri Jakobu Dolinarju, ki je vpisan pod tek. št. 22. Razen kajže z vrtom je imel še njivo, na kateri je posejal $1\frac{1}{4}$ mernika žita in $\frac{1}{2}$ mernika strniščne ajde. Daleč pa je bil v tej skupini najpremožnejši Jurij Hribernik, ki je sicer uvrščen med kajžarje pod tek št. 29. Bil je usnjar s kar zajetno domačijo. Imel je kajžo s sadovnjakom in vrtom poleg poslopja, razen tega pa posest, na kateri je bilo moč posejati $5\frac{1}{4}$ mernika žita; poleg kajže je ležal travnik, ki je vrgel eno vožnjo sladke klaje. — S kajžami je bila zvezana tudi pravica do gozda; vsakemu kajžarju je pripadalo v Hrastnici pet drobnih deležev lesa, večina njih pa se je mogla oskrbeti v neposredni bližini naselja z do osmimi vožnjami stelje in z malenkostno kurjavo v vrednosti 5 krc. za peljaj.

Gospodarsko moč puštalskih podložnikov moremo do neke mere ocenjevati še na osnovi nekaterih drugih pokazateljev. V našem viru naletimo npr. na podatke o cenah za posamezne vrste pridelkov. Cena za nekatera žita je bila v vseh naseljih enaka; mernik pšenice je veljal 51 krc. ječmen je bil ocenjen s 27 krc., oves pa s 14 krc. Pač pa se nekoliko loči cena drugih žit. Mernik rži je veljal sicer 34 krc., toda v Žabnici je omenjena cena 27 krc., cena prosu se je gibala med 27 in 30 krc. Lanu so posejali po 1 (večinoma v Vincarjih) do 4 mernike (na Godešču); mernik je vrgel večinoma po 20 funtov pridelka, ki mu je bila cena 5 krc. (v Gorenji vasi 6 krc.) za funt. Deteljo so sejali v kaj različnih količinah. V Vincarjih srečamo oba ekstrema; medtem ko so štirje grunti posejali detelje samo po $\frac{1}{3}$ peljaja, je peti grunt glede tega posevka vodil v celotnem gospodstvu, saj je posejal sam toliko detelje kot vsi preostali štirje sosedje. Seveda je bila temu primerna tudi košnja; vincarški grunti so nakosili detelje po en voz, peti grunt pa je bil seveda glede košnje daleč vodilen.

Naš vir nam omogoča tudi vpogled v živinorejo. Vsi grunti so brez izjeme gojili predvsem govedo. Težaško delo so opravljali voli; po Sorškem polju je premogel vsak grunt po dva vola, v Vincarjih in v Zmincu le po enega z izjemo grunta v Vincarjih, ki je imel namesto vola konja. Sicer sta pa vzdrževala po enega konja tudi gruntarja na Godešču. Prav tako so imeli vsi grunti po Sorškem polju po tri krave, v Vincarjih in v Zmincu pa po dve. Manj so redili preko zime teleta, ki jih omenja vir le na Sorškem polju (1—2), sicer pa samo izjemno na nekem gruntu v Vincarjih (3). Ovce so gojili razen v Fojkah (8, oziroma 5) le še na Godešču (po 4). — Živino so v veliki meri gonili na pašo, ki pa ni bila zastonj, toda tarifa ni bila enotna. Največ so plačevali v Gorenji vasi, in sicer za vola po 9, za krave po 7 in za teleta po 5 krc. letno, medtem ko so bili minimalno obremenjeni za sicer priznano slabo pašo v Vincarjih, kjer je znašala tarifa za vole in krave po 3, za teleta pa po 2 krc. letno.

Precej zgovorno sliko o gospodarskem položaju puštalskih podložnikov dajejo podrobni podatki o številnih obveznostih ondotnega prebivalstva.

Podložnike je močno bremenila denarna obveznost do dežele oziroma do deželnega kneza, ki so mu morali vsi brez izjeme plačevati kontribucijo in davek. Kontribucija je bila za vse grunte in kajže enotna. Za cel

grunt je znašala 6 gld., za dele grunta je odpadel ustrezen količnik; kajžarji so plačevali v ta namen brez izjeme po 2 gld. Davek je bil pa različen. Vincarški podložniki so bili v izjemnem položaju. Trije med njimi so plačevali deželi le po 2-31-2¹⁰ do 2-37-2; na četrtega je odpadlo 3-31-2, le peti-gospodarsko najmočnejši podložnik — je moral plačevati v ta namen 4-7-2. S to vsoto se je močno približal drugim gruntarjem v Hosti, Žabnici in na Godešču, ki so oddajali v ta namen 4 gld. do 5 gld. 5 krc. Povsem izjemno je bil obremenjen gruntar v Gorenji vasi, ki ga je vezal visok davek v višini 7-11-2. — Določene razlike srečamo tudi pri kajžarjih. Polovica njih je sicer plačevala po 31 krc. davka, toda redki posamezniki so oddajali komaj po 7—8 krc. davka, nasprotno pa je vezal Jakoba Dolinarja davek v višini 1 gld. 5 krc., Mico Hribernik, ki je vsekakor naslednica Jurija Hribernika (gl. zg.), pa celo 1 gld. 44 krc. — Obveznosti gruntarjev do dežele so se torej gibale v razponu od 8-31-2 (podložnik v Vincarjih) do 13-11-2 (podložnik v Gorenji vasi); kajžarske obremenitve pa izkazujejo razpon med 2-7-2 (Primož Polenc) in 3-44 (Mica Hribernik).

Bolj pestro sliko pa kažejo obveznosti do zemljiškega gospodarstva. Te obremenitve je bilo moč večinoma poravnati z denarjem. Gruntarji so plačevali na račun pravde (činža) v splošnem po 1 gld. 46 krc. do 2 gld. 10 krc; prav malo (35—38 krc., izjemoma 1 gld. 10 krc.) so dajali v ta namen podložniki v Vincarjih. Občutna je bila robotnina, saj se je gibala med 7 gld. 42 krc. in 12 gld. Vrh tega so morali podložniki opravljati ročno tlako po 14 dni na leto z izjemo gruntarjev v Vincarjih in Zmincu, ki jih je pa vezala oddaja loškega platna v višini 1 palice (tj. 276 cm).¹¹ Tem osnovnim dolžnostim so se priključevale še drobne dajatve. Vsi podložniki razen tistih v Vincarjih so morali oddajati na račun male pravde perutnino (2—4 piščeta ali 2 kopuna oziroma 1 kokoš), dalje 16—25 jajc, večinoma pa tudi po 12—16 krc. — Denarne obveznosti so torej znašale v celoti praviloma od 9 gld. 42 krc. (Fojke) do 12 gld. 51 krc. (Godešče). Močnejše sta pa bila prizadeta grunta v Zmincu, ki sta plačala mimo platna in drobnih dajatev na račun pravde in robotnine po 14 gld. 5 krc. — Kajžarji so plačevali na račun činža večinoma po okoli 1 gld., prav izjemno samo po 11 do 12 krc., medtem ko je Mica Hribernik (gl. zgoraj) dajala kar 2 gld. 50 krc. činža. Na račun male pravde so kajžarji oddajali po 14 krc., česar so bili redki posamezniki — med njimi Mica Hribernik — oproščeni. Vsi kajžarji so pa morali opravljati po 6 dni ročne tlake.

So pa puštalske podložnike bremenile še druge obveznosti; sem sodi kar občutna desetina. Desetina, ki so jo podložniki oddajali predvsem od žitnega pridelka in od prirastka drobnice, je pripadala zelo različnim gospodom. Puštalskemu gospodarstvu so oddajali desetino samo tisti puštalski kajžarji, ki so obdelovali polje. Sicer pa je desetino v največji meri pobiral staroškški župnik; v celoti mu je pripadala desetina v Vincarjih in Zmincu, prav tako pa tudi v Gorenji vasi. Loško gospodarstvo je pobiralo desetino v Žabnici in v Hosti ter od enega grunta na Godešču: podložnik v Hosti je moral dajati letno tudi po 4 piščeta, podložnik na Godešču pa še desetino v lanu in predivu ter od vsakega čebeljega roja po 7 krc. Drug godeški gruntar je dajal celotno desetino, vštevisi tudi desetino od lanu, kapeli sv. Trojice v Škofji Loki.

Cerkev je pobirala tako imenovano kolekturo. Gruntar v Hosti je oddajal v ta namen v glavnem ajdo, in sicer po en mernik vikarju v Škofji Loki in cerkovniku na Suhi, cerkovniku v Škofji Loki pa le 5/16 mernika ter dve jajci. Gruntar v Žabnici je poravnaval tako obveznost v Staro Loko; ondotnemu župniku je oddajal po eno kokoš, 16 povesmov prediva in 6 1/2 krc.

za seno, cerkovniku pa po 1/2 mernika črnomešanega žita; prav toliko žita je dajal domačemu cerkovniku, cerkovniku v Crngrobu pa polovično količino. Gruntarja na Godešću sta bila enako obremenjena; vikarju v Škofji Loki sta odrajtovala letno po en mernik ajde, ondotnemu cerkovniku pa po 3/16 mernika ajde, 2 jajci in po 20 krc. za seno, cerkovniku na Godešću po pol mernika ajde, ondotni cerkvi pa po 24 povosmov prediva. Tudi gruntar v Gorenji vasi je oddajal kolekture v Škofjo Loko, in sicer vikarju po 5/16 mernika ajde in 4 krc. za seno, ondotnemu cerkovniku pa po 1/4 mernika ajde in 2 jajci; razen tega ga je vezala dolžnost do cerkovnika v Retečah, ki mu je letno dajal po 3/4 mernika črnomešanega žita, po 1 sir in hleb kruha. Kmetija v Fojkah je plačevala starološkemu župniku po 30 krc., loškemu vikarju je oddajala mernik ovsa, 3 sire in volno od ene ovce ter en bel in en črn hlebček. Ustrezne dolžnosti vincarških in zminških podložnikov vir ne navaja.

Končno je podložnike vezala še odvetščina, ki jo vir navaja samo pri kmetijah na Sorškem polju in v Fojkah. Na Sorškem polju so dajali v ta namen puštalskemu gospodstvu piščeta oziroma kopune (2—4) in jajca (16—20); gruntar v Gorenji vasi je bil bolj obremenjen — letno je dajal v ta račun po 12 mernikov ovsa, 7 piščet in 25 jajc. Kmetija v Fojkah je mimo piščet (4) in jajc (20) oddajala še po eno jagnje.

V rektifikacijskih dominikalnih aktih najdemo podroben seznam gruntarjev in kajzarjev; pri vsakem posamezniku so zajeti ustrezni podatki o obremenitvah, ki jih sicer poznamo že iz Bek. Tab. Pri kajžarskem seznamu naletimo na določene težave; seznama iz 1750 in 1756 nista namreč sestavljena po istem vrstnem redu in tako se tekoče številke povsem ločijo med seboj. S primerjavo priimkov in imen je moč v 26 primerih posestnike poistovetiti, čeprav naletimo na določene spremembe v samih oblikah, kot kažejo naslednji primeri:

1750	1756
Goschel	Gusel
Schineghk	Shnieg
Döbnikhar	Dedenchar
Omahn	Homan

Zanimivo je primerjati krstna imena. V seznam iz 1750 so namreč v večji meri pritegnjena imena z domačimi oblikami, kot Boštjan, Tone, Blaže, Jaka, Jernej, Špeta, medtem ko so vpisani isti kajzarji 1756 kot Sebastian, Anton. Wlasius, Jakob, Bartholomeus, Elisabetha. Mimo teh 26 identificiranih kajzarjev naletimo na dva primera, kjer je možu sledila žena:

1750	1756
Baland Pegan	Neža Peganin
Andrej Yeberle	Katarina Heberlin

Pri neidentificiranih imenih gre deloma za spremenjen priimek glede na poroko, deloma je bila kajža morda odprodana, izjemno gre morda za istega podložnika s spremenjenim priimkom. V treh primerih imamo seveda opraviti z novinci, saj se je število kajzarjev v teh šestih letih dvignilo od 35 na 38.

V teh vrsticah sem skušal prikazati obremenitev puštalskih podložnikov do različnih gospodov. Da bi bila slika bolj nazorna, pritegujem ustrezne podatke najbolj obremenjenega kmeta — gruntarja v Vincarjih Hansa Brdnika (Werd-

nigkh). Omenjenega kmeta je bremenila dežela s kontrubucijo in davkom v višini 10 gld. 7 krc. 2 peneza. Puštalskemu gospostvu je oddajal:

činž	1 gld. 10 krc.
robotnino	12 gld.
6 mernikov rži	1 gld. 16 krc.
30 mernikov ovsa	3 gld. 5 krc. ¹²
	17 gld. 31 krc.

Razen tega je odrajtaval gospostvu po 1 palico platna in drobne dajatve na račun male pravde. — Do cerkvenih krogov so ga vezale kolekture, in sicer: loškemu vikarju voz drv, starološkemu župniku 15 povesmov prediva in kokoš, ondotnemu cerkovniku pa pol mernika ajde.

Obveznost do dežele in do zemljiškega gospostva je torej znašala nekako 27 gld. 38 krc. 2 peneza; pri tem ni zajeto platno in mala pravda, prav tako pa tudi ni upoštevana desetina, za katero ni na voljo podatkov, enako pa tudi niso pritegnjene kolekture, ki so jih pobirali cerkveni krogi.

Slika bi bila seveda bolj nazorna, če bi vedeli, za kakšno ceno bi bilo moč grunt prodati, tj. kakšen odstotek pomeni ugotovljena vsota letne obremenitve glede na vrednost posestva. Žal takega podatka nimam na voljo. Do neke mere pa si moremo le pomagati s cenami, ki jih poznamo za leto 1630. Takrat so veljale cene za grunte od 100 gld. dalje. Od 107 gruntov so jih tedaj prodali kar 94 za vsoto od 100 do 700 gld. Obveznosti puštalskih gruntov torej niso bile majhne — še posebno, če jih primerjamo z obremenitvijo podložnikov sosednjega loškega gospostva; analiza obremenitve Jurjočičevega grunta v Krnicah na Poljanskem kaže, da je ta grunt dajal na račun obveznosti do loškega gospostva v celoti mimo drobnih prispevkov v naravi komaj dobrih 3 1/2 gld.¹³

Opombe

1. Priimke in imena pišem v splošnem v današnji obliki. — 2. P. Blaznik, Kolonizacija in kmetsko podložništvo na Sorškem polju, SAZU, Razprave II, Ljubljana 1953, str. 179—181; P. Blaznik, Škofja Loka in loško gospostvo (973—1803), Škofja Loka 1973, str. 53, 81, 164, 165, 248—251, 325—328. — 3. Arhiv SR Slovenije (= AS). Priv. a. CX 3. — 4. Bekantnus Tabellen (= Bek. Tab.), AS-Gor. 277; Rektifikacijski dominikalni akti (= RDA) iz 1756, AS-Gor. 277. — 5. P. Blaznik, Škofja Loka, o. d., str. 44. — 6. S. Vilfan, Prispevki k zgodovini mer na Slovenskem s posebnim ozirom na Ljubljansko mero (XVI.—XIX. stoletje), Zgodovinski časopis 8/1954, str. 49, 84. — 7. Dorff Vsminz in ambt Weinzerlin. — 8. Dorff Nevsaß oder Godeschitsch. — 9. Keuschler in ambt Purgstall. — 10. 2 gld. 31 krc. 2 peneza. — 11. S. Vilfan Prispevki. o. d., str. 86. — 12. Za žita upoštevam ceno iz 1765 (P. Blaznik, Škofja Loka, o. d., str. 449). — 13. P. Blaznik, Škofja Loka, o. d., str. 235, 236.

Zusammenfassung

DIE PUŠTALER GRUNDHERRSCHAFT UND IHR BEZITZ INNERHALB DER TERRITORIALGRUNDHERRSCHAFT ŠKOFJA LOKA ZUR ZEIT DER STEUERREKTIFIKATION

Die Puštaler Herrschaft befand sich seit dem Ende des 17. Jh. im Besitz der Familie Oblak, die aus dem ländlichen Milieu des Poljanetales stammte und nach der Verleihung des Adels den Zunamen Wolkenšperg angenommen hatte. Am Aus-

gang des 17. Jh. wurde sie Eigentümer der Puštaler Herrschaft. Am Anfang errang sie eine außerordentliche wirtschaftliche Blüte, sie handelte im großen nicht nur mit Leinwand und Eisen, sondern sammelte sich auch verschiedene Herrschaften an. Dem wirtschaftlichen Aufschwung folgte eine weniger erfolgreiche Zeit. Der Artikel behandelt die Puštaler Herrschaft zur Zeit der Steuerrektifikation und berücksichtigt dabei nur den Besitz, der innerhalb der Territorialgrundherrschaft Škofja Loka gelegen war. Die Hauptquelle dafür sind die Bekantnus Tabellen aus dem Jahre 1750, die einen genauen Einblick in die Wirtschaftslage des behandelten Gebietes ermöglichen, so in Bezug auf die Menge und Art der Aussaat und den Fruchtertrag, bezüglich der Viehzucht, der Waldwirtschaft usw. Der Autor analysiert ins einzelne gehend auch die Verpflichtungen der Puštaler Untertanen, und zwar nicht nur ihre Verbindlichkeiten gegenüber dem Landesherrn und der Grundherrschaft, sondern er zieht noch andere Schuldigkeiten in Betracht (den Zehent, die Kollekte, die Vogteigebühr). Ein Vergleich mit der wirtschaftlichen Lage im Bereich der benachbarten Herrschaft Škofja Loka zeigt, daß die Puštaler Untertanen weit stärker belastet waren als ihre Genossen unter der Herrschaft Škofja Loka.